

25 maart 1950 [...] Wijlen Flament wist meer van de uitvallen van "Daemon Meridianes" of hoe die geestige boutaden ondertekend werden, die eenmaal de schrik waren van alle monumentenbelagers en verkwanselaars van oudheden. Overdruk in een nu zeldzaam geworden brochure heeft dit guitige proza voor het nageslacht gered. [...]

4 juni 1951 **De oude Romeinse Keizerstad Trier ontdekt uit het puin**

De Basilica zou oorspronkelijk zijn gebouwd als Troonzaal voor Constantijn de Grote

NIEUW LICHT OP OVERGANGSPERIODE TUSSEN OUDHEID EN MIDDELEEUWEN

Al hebben de luchtbombardementen van de jongste wereldoorlog ook zestig procent van de bouwwerken van Trier vernield, al werden ook zo grootse en kostbare historische monumenten als de zgn. Basilica uit de tijd van keizer Constantijn de Grote met het daaraan grensende keurvorstelijk paleis uit de 17e en 18e eeuw en de vermaarde vroeg-gothische Lievevrouwekerk (tussen 1235 en 1260 gebouwd) zwaar gehavend, andere, zoals het prachtige rococo nonnenklooster van St. Irmine volkomen verwoest, er is toch nog altijd genoeg behouden gebleven, dat ons aard en gehalte, zowel van het vóór-Romeinse als van het antieke cultuurgoed en zijn nawerking in later tijden uit eigen aanschouwing kan duidelijk maken. Ja, men zou zelfs – met een scheut bittere humor – kunnen zeggen, dat de bombardementen tenminste deze ene goede kant hadden, dat zij, oude bouwwerken vernielend, veel oudere aan de dag brachten, die ons anders wellicht nooit bekend waren geworden. Daardoor hebben de bombardementen ons nieuw en hervormend inzicht verschaft in allerlei vraagstukken van kunst- en cultuurgeschiedenis, in het bijzonder wat betreft de laat-Romeinse en vroeg-Christelijke kunst en de nawerking daarvan in de Middeleeuwen. Zó belangrijk bleken de vondsten, dat men in de week na Pinksteren een archeologisch congres te Trier heeft belegd, onder voorzitterschap van dr Kutsch van het Museum te Wiesbaden, om de wetenschappelijke wereld in de gelegenheid te stellen het ontdekte ter plaatse te beoordelen en tevens verschillende hiermede samenhangende onderwerpen te bespreken.

De onderzoekingen leidden tot uitkomsten, die volkomen verschillen van de opvattingen, die tot dusver golden omtrent de bouwgeschiedenis van deze twee indrukwekkende kerken. Zowel de grotendeels Romaanse Dom namelijk als het gracieuze middendeel der Lievevrouwekerk bleken te staan boven de overblijfselen van twee enorme vroeg-Christelijke basilieken, welke bouw blijkens volkomen zekere muntvondsten, begonnen werd omstreeks 326, dus nog onder keizer Constantijn. Bijzonder opmerkelijk is de plattegrond van deze basilieken, die samen als het ware een dubbele kathedraal vormen. Tegen de westmuur van de aan de oostzijde gelegen brede dwarspanden of transepten en van de driebeukige kathedralen vond men een aansluitende rechthoekige tribuna (altaarnis), ter weerszijden geflankeerd door telkens twee kleinere vierkante ruimten, die als diaconicon en prothesis (sacristie-ruimten) zijn te verklaren een aanleg, die dus merkwaardigerwijs als een voorafspiegeling is van de latere Syrische en Ravennatisch vroeg-Christelijke basilieken. Men heeft enige moeite om zich te realiseren, dat Constantijn hier te Trier een zo geweldig complex als deze twee grootse basilieken deed verrijzen. In 326, dus tegelijk met zijn St. Pieterskerk te Rome (vermoedelijk in 324 begonnen) en zijn Golgotha-basiliek te Jeruzalem. Men beseft dan welk een betekenis de in het vervolg Treveris genoemde stad kreeg, sinds zij, bij de verdeling van het Romeinse wereldrijk, in 286, door keizer Diocletianus I hoofdstad en residentie van Gallia was aangewezen en vooral sinds Constantijn als heerser van het Westromeinse rijk hier van 306-316 bij voorkeur zetelde. De prahtlievende en zich van zijn roeping zeer bewuste keizer heeft zijn residentie tot evenknie van Rome willen maken. Hiervan getuigt ook de algemeen bekende zg. "Basilica van Constantijn", de in de nabijheid van het huidige Domcomplex gelegen rode bakstenen kolos, een karakteristiek voorbeeld van romeinse "zakelijke" architectuur. Bij een luchtbombardement op 14 Augustus 1944 brandde het barok kerkinterieur volslagen uit; het Romeinse muurwerk echter hield ongeschokt stand, treffend bewijs voor de hechtheid dezer metseltechniek. Ook hier had overigens de ramp weer het gelukkig gevolg, dat men thans gelegenheid kreeg het bouwwerk nader te onderzoeken. In de eerste plaats kon met alle zekerheid worden vastgesteld, dat de strenge verticale werking van de in één vaart opschietende zware muurpijlers, oorspronkelijk op twee plaatsen onderbroken is geweest door onder de beide vensterzones omlopende galerijen, die dus als twee zware horizontale lijsten werkten. Tevens ontdekte men het verwarmingssysteem met de bekende Romeinse hypocausten. Men is tot het inzicht gekomen, dat wij hier te doen hebben, niet met een "basilica", maar met een "aula", de Constantijnse troonzaal, die de oostvleugel vormde van het keizerlijke paleiscomplex.

Aan de Oostelijke Moezeloever, dus aan de tegenovergestelde zijde van de stad, ligt het verwoeste St. Irminieklooster, dat wij reeds noemden. Hiervan bleven slechts enkele muren staan, maar, door de bommen "ontdaan" van haar barokke bepleistering en stucwerk, vertoonden deze weer Romeins metselwerk van rode zandsteen, doorlijnd op niet al te regelmatige afstanden, met telkens twee lagen baksteen. Men kon nu vaststellen, dat zij behoorden tot twee grote gebouwen, die de "Horrea" vormden, silo's waarin de voorraden der stad werden ondergebracht. Ook de Franken hebben later nog gebruik gemaakt van deze pakhuizen, die sinds de 7e eeuw tot nonnenklooster zijn ingericht. Tot de belangrijkste kunstwerken, die verder voor de dag kwamen, moeten wij bovenal de plafondschilderingen rekenen, die men, in stukken gebroken, aantrof onder de vloer van de besproken Constantijnse basiliek voorafgaande aan de tegenwoordige Dom. Volkomen enig in de kunstgeschiedenis zijn de hiertoe behorende borstbeelden van vorstelijke personen, als fresco geschilderd op een pleisterlaag, aangebracht tegen een vlechtwerk van naaldbomenhout. Tot deze borstbeelden behoort dat van een vrouw, waarin men op deugdelijke gronden de moeder van Constantijn, de H/Helena meent te herkennen. Men moet met de grootste belangstelling de publicatie van deze schilderingen, evenals die van een onder een verwoest woonhuis ontdekte, buitengemeen grote mozaïekvloer, met voorstellingen, die waarschijnlijk betrekking hebben op een geheime heidense cultus, in de naaste toekomst tegemoet zien.

Zo bleek dan uit de puinhopen van het tegenwoordige Trier de laat-Romeinse keizerstad Treveris voor ons te herrijzen, rijker en vollediger dan men ooit had kunnen vermoeden, centrum van antieke cultuur, waarvan de werking nog tot in de Middeleeuwen uitstraalde over Oost-Gallië en de Rijnprovincie. En hiermede raken wij dan aan het nog altijd duistere vraagstuk van de overgangperiode tussen "Oudheid" en "Middeleeuwen", dat in de slotzittingen van dit congres werd behandeld. In een voortreffelijk referaat over het voortleven van de Romeinse steden aan Rijn en Donau toonde dr H. van Petrikovits aan, hoe de Romeinse steden der 4e eeuw n. Chr. talrijke verbindingen naar de Middeleeuwse stad voerden, waarbij vooral de bisschopzetels, zoals Trier, de sterkste brug vormden. Dr K. Böhner besprak het vraagstuk van de continuïteit tussen Antieken en Middeleeuwen, gezien in de spiegel van de Frankische oudheden. Als besluit hield de Hamburgse hoogleraar prof. dr Aubin een magistraal betoog over "de vraag naar de grensscheiding tussen Oudheid en Middeleeuwen". Het tijdperk waarin zich deze scheiding voltrekt, omvat acht eeuwen: van Christus' geboorte tot Karel de Grote, een tijdperk vol van gewichtige, een nieuwe periode aankondigende gebeurtenissen. Deze alle kenmerken of de oetekenis van het Christendom als begin van een nieuwe tijd, of de ondergang van de Antieke wereld, of ten slotte de werking van het optreden der Germanen. Het jaar 476, toen Romulus Augustulus, de laatste keizer van het Westromeinse rijk werd afgezet en het imperium voor goed uit elkaar viel in Germaanse staten, is ongetwijfeld een grote mijlpaal, maar het is nog niet beslissend, en ook geen ander jaartal is van een volstrekt afgrenzende betekenis. Aubin kwam tot het besluit, dat men een werkelijke scheiding op alle gebied kan vaststellen in de Merovingse tijd, omstreeks het midden van de zevende eeuw. Alles bijeen blijkt dit archeologische congres te Trier van buitengewone betekenis voor onze gehele Westeuropese cultuurgeschiedenis. Wat hier aan Romeinse en vroeg-Christelijke monumenten aan het licht kwam, is van het grootste belang, niet alleen voor de archeologie, maar voor de gehele historische wetenschap. Met name zal men de geschiedschrijving van de vroeg-Christelijke kunst geheel moeten herzien.

FRANS VERMEULEN

DOM EN LIEVEVROUWEKERK te Trier uit het N.-W. gezien, vóór het bombardement van 1944
BASILICA (aula) van Constantijn de Grote vóór 1944 te Trier.

28 augustus 1951 Voormelde beker heeft mijn zwager de Heer J. Bongers (...) mij voor het eerst in het najaar van negentienhonderd drie en veertig vertoond. Mijn zwager Bongers was destijds werkzaam op de baggermolen "de Dekker" welke grind baggerde in de uiterwaarden van de Maas genaamd "de Sleyen", nabij Stevensweert.

Bij het vertonen van de beker deelde mijn zwager mij mede, dat enkele dagen daarvoor, toen de baggermolen was ingesteld op een graafdiepte van zestien meter beneden de waterspiegel, hij het voorwerp in twee afzonderlijke delen had opgevangen uit de afvoergoot van de molen waarin de emmers hun inhoud overstorten. Daarna had Bongers de beide delen thuis van klei en slik gereinigd en toe bleek [...]

29 april 1952 Belangrijk Romeins vrouwengraf ontdekt
Bij ontginningswerkzaamheden in het dorp Eschnabij St. Michelsgestel is een tweede romeins graf ontdekt van twee bij een meter. Hierin bevonden zich niet minder dan 35 aardewerkpotten, alsmede een groot aantal glazen flessen, bakjes, kommetjes en een reukflesje. Ook kwam een terra sigillata-schaal te voorschijn. Het graf was overdekt

met zoden en moet zich oorspronkelijk als een heuvel in het terrein hebben afgetekend. Als datering wordt aangenomen de tweede eeuw na Christus. Men meent dat men hier te doen heeft met een belangrijk vrouwengraf. Het graf is uniek wat de rijkdom betreft.

140

10 augustus 1954 Waar vondsten zijn gedaan

Br. Wouters beschrijft ons enkele rijkere gebieden, waar vondsten van "artefacten" aan het licht kwamen. Dat zijn de omgeving van Hingen en Montfort en Neer. Van bijzonder belang zijn niet alleen de afbeeldingen in heldere lijntekeningen van de gevonden stenen voorwerpen (wapens en huisraad, doch vooral het kaartje van de vindplaatsen in de provincie. Uit het Oud-Palaeolithicum zien wij vermeld: Ell-Hunsel, Echt, Kling en Ubach over Worms; uit het Jong-Pal[a]eolithicum: Baarlo, Belfeld, Hout, Kessel, Neer, Horn, Leeuwen, Montfort, Hingen, Echt; uit het Metolithicum: Velden, Venlo, Blerick, Baarlo, Belfeld, Hout, Kessel, Neer, Weert, Horn, Leeuwen, Ell-Hunsel, Herkenbosch, Montfort, Hingen, Echt, Kling en Sweykhuisen. [...]

150

21 juni 1956 Ontmoetingen met de Treveri, de Romeinen en de vier Heemskinderen [met enkele foto's van de schilderijen]

155

[...] Een merkwaardig contrast in het stadsbeeld vormen het zeer barokke bisschoppelijk paleis en de enorme Romeinse "keizerszaal"; men wilde de laatste een vleugel doen zijn van het eerste, maar het lijkt meer op een zich verdringen van twee totaal uiteenlopende wijzen-van-denken (en dus ook van bouwen). Zij vormen de achtergrond van een prachtig park met bloeiende struiken en genietende mensen-op-bankjes. De "keizerszaal" – ten onrechte basiliek genoemd – werd zwaar beschadigd in de oorlog maar zal weer, ten koste van enorme financiële offers, hersteld worden. De geweldige zaal – één onverdeelde ruimte – 60 meter lang, 27 meter breed en 30 meter hoog, was in de vierde eeuw onzer jaartelling de grootste ruimte van Noordwest Europa. Onder de vloer waren houtskoolvuren, waarvan de warmte door de muren naar boven werd geleid. Voor deze verwarming was de zaal in drie apart te bestoken sectoren verdeeld. Aan het einde van de zaal maakte de muur een half ronde boog, de apsis, daar was de keizer in al zijn majesteit gezeten en zij die hem kwamen begroeten – de gezant van een ver land, de verslagen vorst van een overwonnen volk, de hem hulde brengende onderdanen – zij moeten zich wel zeer nietig gevoeld hebben bij het doorschrijden van die overweldigende ruimte, die de afstand tussen hen en hun machtige keizer tot een adembenemende reize deed worden.

160

165

170

Plafondschilderingen

Maar het allerschoonste temidden van de eindeloos vele kostbaarheden, die Trier aan de bezoeker kan laten zien, zijn wel de plafondschilderingen, die... 1500 jaar geleden werden gemaakt, die slechts... enkele jaren op hun plaats bleven en die na de oorlogsverwoestingen in meer dan... 50.000 fragmenten zijn teruggevonden en nu door mensenhanden met eindeloos veel geduld als een reusachtige legpuzzle worden samengevoegd!

180

185

Op de plaats waar nu de dom staat, moet een keizerlijk paleis zijn geweest en het plafond kwam uit een der paleiszaalen. Kort na het aanbrengen hiervan is het paleis afgebroken – men kan dit o.a. dateren op de vrouwenmode van die tijd – en deed keizer Constantijn, die voor de christianisering van zijn rijk zoveel heeft betekend – een kerk bouwen. De schilderijen, die door hun kort bestaan niet hadden geleden kwamen in prachtige staat – hoewel dan geheel in kleine stukjes – uit de grond tevoorschijn.

190

195

Het plafond moet bestaan hebben uit vierkanten, die om en om spelende engeltjes (putti) en portretten voorstellen. Enige van deze vierkanten zijn nu weer hersteld en men kan de indruk moeilijk weergeven die deze schilderijen maken op de mens der twintigste eeuw. Alsof de meester kort geleden deze kunstwerken had gepenseeld, in de prachtige groene en terracotta geschilderde omlijstingen, gescheiden door een goudgele koordrand, zo staren de donkere ogen der iets meer dan levensgrote vrouwenportretten naar het groepje verzamelde toeristen. Uit de attributen (de nimbus, de kroon en andere versierselen) meent men te mogen opmaken dat hier o.a. de vrouw van keizer Constantijn – Maxima Fausta – en zijn moeder – Flavia Helena – zijn afgebeeld. De beweeglijke engeltjes, met spelende handjes en voetjes – de fijne sluiers der keizerlijke vorstinnen, het is onbegrijpelijk dat dit alles vijftienhonderd jaar geleden gemaakt is!

200

18 oktober 1956 Wat te Maastricht voorviel

Het toch steeds als kunstzinnig geroemde Maastricht heeft in deze ook een miserabel figuur gemaakt. Wat we nu memoreren op gezag van rijksarchivaris Flament geschiedde

205 diep in de vorige eeuw, het tegenwoordige kerkbestuur heeft er dus niets mee te maken. Daar werd in voor "slechts 600 armzalige guldentjes" heel het prachtige marmere hoofdaltaar der St. Servaaskerk naar Engeland verkocht, nu voor het vijfvoudige van die prijs. Er zijn ook reliekschrijven van de hand gedaan, doch toen brak een storm van verontwaardiging los, vooraanstaande mannen, tot ministers toe traden in het krijt en een ervan schreef: "tous les jours ici se commet des actes de Vandales, cependant Mr. v. B. remporte le prix sur tous! Avec un conseil de fabrique imbécile et sans énergie, il trafique du mobilier de l'église à volonté". Ofwel de 210 toenmalige pastoor versjachtert samen met het kerkbestuur, een stel sufferd, alles maar.

215 Het bleef toen niet bij alleen maar verkwanselen, het kwam ook tot vernielen en verwaarlozen van kunstschaten, voornamelijk aloude doopvonten hadden hieronder te lijden, onze Daemon haalt een reeks van ergerlijke gevallen aan, als te Guttecoven, Itteren, Munstergeleen, Meyel, Montfort en Amstenrade. En wat gebeurde er niet met het Sacramentshuisje van het toen beruchte Venray!

220 Sedertdien is veel tengoede veranderd. Er is nu georganiseerd toezicht vanwege het bisdom op kerkschaten, die onbevoegden en ondeskundigen zomaar niet verkwanselen mogen; er ontstond ook zekere inmenging van het Rijk... hoewel 't Rijksmuseum te Amsterdam in het geval Boukoul niet vrij uitgaat. Op dit geval gaan we niet nader in, doch ieder kunstzinnige hoopt dat tenminste herhaling van het voorgevallene, door voorbeeldige... behandeling van degenen die hierin schuldig waren, niet 225 achterwege blijft.

230 19 november 1963 Romeinse opgravingen te Haelen
HEERLEN, 18 nov. (eig. red.). - Bij het afgraven van de heuvel "Melenborg" bij de PLEM-centrale aan de Maas te Haelen zijn Romeinse resten aangetroffen. In deze buurt zijn al vaker opgravingen geweest te weten in 1848 en 1849, maar de gegevens hierover zijn ten dele verloren gegaan.

235 Van deze plek vermeldt men onder andere een deel van een groot beeld, waarin Hercules werd gezien, drie munten uit de 2e eeuw na Kus en het dakpanstempel: CEC. Het militaire karakter van de "Melenborg" staat reeds lang vast, doch de huidige opgraving zal nieuw licht kunnen werpen op de omvang. In het begin van dit jaar werd in de nabijheid van deze heuvel de votiefsteen van de godin Rura opgebaggerd.

240 2 maart 1968 **AMATEUR-ARCHEOLOG SCHRIJFT BOEKJE IN VIJF AFLEVERINGEN**

TUINDER ONTSLUIERT GEHEIMEN DER PEEL

245 HELDEN-PANNINGEN, 2 maart - "Ik beweer niets anders dan dat ik doorgedrongen ben in het rijk der geesten, in het rijk der levende geesten, in het andere zijn". Daarmee kondigt tuinder Leo Kluytmans - 61 jaar oud - in de buurtschap Grashoek van de gemeente Helden-Panningen een onthulling van Peelmysteries aan; o.a. wil hij de sluiers oplichten over een moord, die niet minder dan 17 eeuwen geleden in de Peel werd gepleegd. De moord op een Romeins veldheer waarvan skeletresten en delen van kleding en uitrusting in 1910 zijn gevonden.

250 ARCHEOLOGEN VAN naam hebben daarover nog geen klaarheid gekregen.
"Sinds 1 mei 1960 heb ik regelmatig contact met de vermoorde. In het begin was dat een moeilijk te verwerken samenzijn. Ik stapte in een andere dimensie, buiten de stof en natuurwetten vielen van mij af. Het is allemaal een ontzaggelijke belevenis geweest om plotseling een zo wijd bevattingsvermogen te hebben", zegt de Peeltuinder, die in het begin van deze eeuw alleen zes jaar lager onderwijs genoot in een missieschooltje midden in de Peelmoerassen. Nu schrijft hij in zijn voorwoord van zijn boekje "Geheimen van de Peel": "ik ga zelfstandig mijn weg zonder mij door 255 futiliteiten te laten afleiden. Want ik ga geen kleine dingen beweren maar grote". Zijn ontsluiserde Peelgeheimen gaan in vijf afleveringen verschijnen. Hij geeft de boekwerkjes voor eigen rekening uit. Voorlopig worden er een duizend exemplaren van gedrukt.

260 Graf ontdekt

265 LEO KLUYTMANS was goed drie jaar oud toen het graf van de Romeinse veldheer op nog geen drie kilometer afstand van zijn ouderlijk huis werd ontdekt. De zilveren met goud bewerkte helm de delen van kostbare lederen kleding en schoenen worden in 't rijksmuseum bewaard. "Er is rond die vondst in Peelverhalen en romans veel gefantaseerd. Door stom toeval ben ik achter de waarheid gekomen. Want waarom moest ik vijftig jaar lang wachten eer ik die plek bezocht. Als amateur-archeoloog had ik voordien al de hele Peel doorzocht. Het graf van de Romeinse soldaat meed ik tot die historische noodzakelijke tocht op de eerste mei 1960".

270 EEN JAAR na de geweldige Peelbrand van 1959 zou het stuk Peel met het graf van de Romein worden ontgonnen. Twee dagen voor de ploeg er in zou worden gezet trok Leo

Kluytmans er heen. Hij vond er dezelfde dag een molensteentje zoals de Romeinen gebruikten om uit de hand te malen. Hij vond ook vijf kleine uit vuursteen gehouwen scherpe pijlpunten en 'n bronzen ringetje.

275 Visioen

HET LIJKT allemaal heel erg onwaarschijnlijk maar de Peeltuinder meent het als hij zonder met de ogen knippen zegt:

"Ik kreeg een schok. Ik zag het visioen van die moord in 330 geheel voor me. Mijn stoffelijk onderzoek bracht me op slag binnen de onstoffelijke wereld".

280 Zijn vrouw en twee dochters luisteren argwanend toe. "Hij heeft mij ook willen betrekken in zijn contacten met de Pee-geesten. Maar ik blijf er buiten", zegt mevr. Kluytmans. Ze heeft trouwens met die twee dochters en de vier zoons haar handen vol aan het tuindersbedrijf dat Leo's vader rond de eeuwwisseling ontwrocht aan de woeste Peel. "Ik heb er zelf geen zin meer in en geen tijd meer voor Die Peelhistorie neemt
285 me helemaal in beslag", zegt de tuinder.

HET MEER DAN merkwaardige verhaal van Leo Kluytmanss komt – heel verkort

– hierop neer: De vermoorde veldheer noemde tijdens d'at visioen zijn naam. Helaas viel ik hem te vlug in de rede en weet ik niet meer of het Basilius of Basilios was.

290 In het laatste geval moet hij een Griek in Romeinse dienst zijn geweest. Hij was erg rijk. Hij heeft zich niet zoals de verhalen tot nu toe luidden, uit liefdesverdriet in het moeras gestort. Hij is vermoord. Zijn moordenaars hebben hem met twee van de vijf door mij gevonden pijlpunten neergeschoten en daarna met de knotsen de schedel ingeslagen. Daarom zijn er gaten in de helm, die nu in het rijksmuseum wordt bewaard.
295 Twee stenen knotsen heb ik op nog geen meter van zijn graf teruggevonden. Hier zijn ze. Het wemelde in die tijd in de Peel van Romeinen. Het was hun rijkste jachtterrein. Basilius heeft mij dat alles zelf verteld. Hij zelf was commandant van het gardekorps Stablesia van het zesde legioen.

300 LEO KLUYTMANS is ook bij 't stoffelijk onderzoek nog enkele details over de identiteit van zijn Romein te weten gekomen. Uit gevonden munten en de inscripties in de helm meent hij te moeten afleiden dat de Romein uit Constantinopel naar de Peel is gekomen. "De geest van Basili(o)us is nu al zeven jaar lang latent bij me. Hij maakt me duidelijk wanneer ik een goede combinatie van gedachten heb",
305 gaat hij onverdroten verder zich niet storend aan ongelovig glimlachen van zijn toehoorders.

Peel-monsters

310 MET EVENVEEL overtuiging vertelt hij over Peelmonsters, die overal in de Peel te ontdekken zijn. En over de wondere wijze waarop hij aan een pen geraakte toen hij zon attribueert op zondag nodig had en er nergens een vond. In een stuk afgebrande Peelheide vond hij diezelfde dag een half verbrande vulpen. De metalen dop had de pen tegen het vuur beschermd. De rest was half verkoold. In dit verkoold stuk herkende Leo Kluytmans weer een Peelduivel. Met die pen heeft hij de vijf afleveringen van
315 zijn "Peelgeheimen" geschreven.

HIJ WEET dat zijn verhalen ongeloofwaardig klinken. "Zeker van iemand die nooit geleerd heeft te spreken en amper geleerd heeft te schrijven", zegt hij zelf. En daarom zegt hij in het voorwoord van zijn geschrift ook: "De beste houding ten opzichte van deze onthullingen is er een van zwijgend verwerken. Want al lijkt dit
320 eigendunk, het gezag in deze rust bij mij".

7 maart 1968 **Peelgeesten** [brief van H. Linssen uit Selfkant]

Als trouwe lezer van het Limburgs Dagblad heb ik ook het artikel over "geesten" en geheimen van de Peel gelezen. Naar aanleiding daarvan wil ik opmerken dat de geesten
325 over wie honderden jaren geleden in de Peel moet zijn gesproken nu toch wel verdwenen zijn. Op één uitzondering na. Anders sprak die tuinder uit Helden-Grashoek niet zo'n domme taal.

Wat die gouden helm betreft die in 1910 werd gevonden: er is geen sprake van een moord op die ridder. De zaak ligt eenvoudig zo: een turfgraver stootte tijdens graafwerkzaamheden op iets hards. Hij groef verder en haalde stomverbaasd de gouden
330 helm tevoorschijn. Verder zoekend werden er nog 32 gouden Romeinse muntstukken gevonden, alsmede de nog intact zijnde hakken van de schoenen van de ridder en twee zilveren sporen.

Na de vondst liepen alle dorpsgenoten van de vinder – hij woonde op de Meyelse dijk
335 onder Nederweert – uit om de schat te zien. Voor een dubbeltje heb ik zelf alles mogen bekijken. In de helm zaten inderdaad twee deuken, maar die waren afkomstig van 't stoten met de spade en niet zoals de tuinder meent van slagen met knuppels. De vinder, die ik persoonlijk heb gekend, heeft voor de helm een bedrag van f2.400.–

- ontvangen. De Maatschappij van de Peel heeft waarschijnlijk ook nog een aandeel in de vergoeding gehad. Na restauratie in Leiden is de helm indertijd geschat op een waarde van 500.000 gulden. Het zou de enige helm zijn die tot nu toe gevonden werd. De tuinder zou ik willen adviseren die gevonden halve vulpen (?) maar weg te gooien en:
- neem de spade weer ter hand,
bewerk daarmee je land
verzorg elke plant met verstand
dan blijven de Peelgeesten op verre afstand.
HOENGEN (Zelfkant) H. Linssen
- 350 25 juni 1968 Reuze-tand uit grindgat te Stevensweert
STEVENSWEERT, 25 juni. – Tijdens baggerwerkzaamheden in de grindgaten Stevensweert heeft een aantal arbeiders vrijdag een reuze-tand gevonden. De tand, die een lengte heeft van ruim twee meter, heeft vermoedelijk toebehoord aan een pre-historisch zeedier. Andere meningen luiden dat het een mammoettand betreft. De tand was geheel
355 versteend en bijzonder zwaar. De exploitant van de grindgaten heeft de vondst mee naar huis genomen en wil een expert raadplegen om meer aan de weet te komen over dit fossiel. In Linnen is eveneens een mammoettand gevonden van een meter lengte terwijl bezuiden Roermond nog tweemaal een gewei van een hert of eland werd gevonden.
- 1 januari 1970 "De mystiek van de Peel" door Leo Kluytmans te Grashoek
360 De 'poepen' een volksstam uit Westfalen in Duitsland hadden als deskundigen op dat gebied de Peel met afvoer-wijken en zij-vaartjes doorsneden. En onmiddellijk daarop hadden gemigreerde arbeiders de grote aanval ingezet. In de tachtiger jaren in het midden begonnen naderde men in het voorjaar van 1910 de laatste 'vale banken', die doodliepen tegen de brede voet van de hoogte waar ze in de
365 volle lengte parallel mee lagen. Onder die honderden naamloze arbeiders zou Gabriël Smolenaars (roepnaam Gebbel) uit Meijel de ontdekking doen. Toen de lange rij turfgravers zwoegend en zwetend die 'deuk' in het veen naderde, had niemand er een idee van wat hun wachtte. Ze hadden het kunnen weten, met een beetje doorzicht, die in het oog vallende inzinking.
370 Het is wel mogelijk dat in die lange tijd door de slag de plek vervaagd was. Wild en hard werd er gewerkt, het beulswerk turfgraven, er werd geld verdiend, en de opzichters der NV's hielden er geen overwegingen op na welke buiten de harde praktijk van hun (bazigheden) vielen. [...]
375 Maar de arbeiders groeven door, het tempo lag hoog, veel te hoog. Een van hen was al 'vreemde dingen gepasseerd', tot hij uiteindelijk bij de helm uitkwam. Eerst meende hij dat het een in elkaar getrapte blikken bus of pot was, maar de schemerende glans trok toen de aandacht, ook van de medearbeiders. (Van een van hen heb ik vijftig jaar later veel hulp gehad met het zuiver definiëren van de plek.)
380 Met z'n allen werd de helm nader bekeken, met waste hem in het derde poepenvaartje af, waar men vlug van terugkwam toen men merkte dat er iets afviel (versieringsknoppen). De helm was erg beschadigd door de slagen tóén!
385 Het Rijksmuseum [van Oudheden] te Leiden dat de helm in 1911 [moet zijn 1910] aankocht, heeft hem bij de goudsmiden Du Chattel laten restaureren, het was beter voor mij geweest van niet. Toen de vindsters door de glans een vermoeden kregen dat het goud zou kunnen zijn was het hek van de dam. Er maakte zich een geweldige opwindning van hen meester. En plotseling was ze er, de koorts, de goudkoorts, even gevaarlijk als de gele
390 koorts, een pseudo-gele koorts. En bedenkelijke bleke kleur trok over het gezicht van de vinder, zijn ogen kregen een waanzinnige glans, er ontwaakte in hem een wilde drift om zijn bezit veilig te stellen en te trachten uit de breiden. Hij begon met de vindplaats af te bakenen. Als een goudzoeker in het Wilde Westen
395 paalde hij zijn 'claim' af. Maar hij zocht zijn bescherming niet in een 'colt', maar in zijn scherpe gravers-schop die hij dreigend in het rond zwaaide. Hij waarschuwde ieder die nabij kwam de lijn die hij getrokken had niet te overschrijden. "Ik had ze de kop gekloofd"! vertelde hij later. De waarschuwing was gemeend, dat merkte men wel. Niemand die het ook waagde die lijn te overschrijden. De arbeiders
400 die te hoop liepen, dromden op veilige afstand samen. Badend in het zweet, totaal bezeten van de goudkoorts, was de vinder over zijn zenuwen heen van de emotie. Als een dolleman trok en rukte hij aan de leren mantel van de officier die met stukken en brokken tevoorschijn kwam. Alles wat geen goud was smeed hij over de Peel. Zelfs de schoenen van de Romein lagen
405 dagenlang over de Peel te slingeren. Het waren er drie, één van een grotere maat, dat

aan dat voorname punt geen aandacht geschonken is, is onbegrijpelijk, veel mensen zijn niet tot combineren in staat.

410 Het verslag dat een zekere dr. Evelein in opdracht van het Rijksmuseum van het geval maakte was volkomen waardeloos. In Oudheidkundige Medede[er]lingen van 1911 staat alleen een dorre opsomming van de voorwerpen ergens in de Peel gevonden. Geen definiëring van de vindplaats, geen bijkomstigheden, zelfs de naam van de vinder niet.

415 Nu mag men wel zeggen wat een stelletje prutsers de zaak toen verknoeid hebben, het is een wonder en onbegrijpelijk dat de schoenen niet verloren zijn gegaan, drie weken hebben ze nog op de Peel gelegen. Maar goud bleef onvindbaar voor de vinder, binnen in een turf vond hij een holte die gevuld was met een handvol muntjes, de beurs die later ook gevonden is, was leeg.

420 Een jaar later, toen men de laatste 'bank' langs de hoogte afgroef, vond men nog een mooi klein wijn-vaatje, met een paar liter inhoud, de rest van de totaal vertroebelde wijn zat er nog in. Het vaatje is naderhand wél zoek geraakt. Het vaatje werd bij elkaar gehouden door tenen bandjes, en had een zilveren kraantje, jammer dat 't verloren is gegaan.

425 Een zilveren beker is ook nog gevonden, voorzien van een haakje om hem aan het getuig te hangen. Dit moet nog ergens particulier aanwezig zijn in een jachtslot in Loosdrecht dat toebehoort heeft aan de toenmalige directie van de Mij Helenaveen. En de vinder woelde maar door.

430 De toeschouwers onder de indruk van het gebeuren keken stil en zwijgend toe. Hoewel ze er geen enkele notie van hadden wat er eigenlijk voorviel, waarschuwde hun instinct hen dat er iets bijzonder gebeurde. Het nog zuiver instinct der primitieven deed hen begrijpen dat ze geconfronteerd werden met iets dat de grens van het gewone ver overschreed. Alles werkte er ook aan mee.

435 Terwijl een bleek omfloerste voorjaarszon het geheel een spookachtig reliëf verleende, verdiept en omzoomd door de wazige verten van de sombere Peel was het of de afschuwelijke misdaad uit de macabere duisternis van het moer, als een apocalyptische verschrikking oprees en in een pestilente demonen-stank gehuld naar buiten walmdde, als was het een luguber fata-morgana der hel....

(Smolenaars vertelde later dat het er zo ellendig naar zwavel stonk...!)

Wat heeft dat te betekenen? [...]

440 Want instinctmatig voelde dat volk aan dat de inhoud van het gebeuren volumineus was en niet volledig in de natuurlijke gang in te brengen was.

445 Dat instinctmatige was de diepere oorzaak der er in 1910 zich zo'n opwinding van het volk meester maakte, het volk voelde het aan dat die vondst t.z.t. een ruk aan hun ketenen inhield, en al wisten zij het niet onder woorden te brengen, juist zoals het volk het nu aanvoelt dat in deze geschriften tot de kern der dingen wordt doordrongen. [...]

21 juni 1973 Muntenvondst

450 Een Luxemburgse boer heeft bij het rooien van een stuk bos bij de Duitse grens een kruik met ongeveer 3000 Romeinse munten uit de derde eeuw gevonden. Volgens deskundigen gaat het om "Romeins inflatiegeld".

10 april 1979 HEERLEN - De romeinse muntenvondst ten tijde van de bouw van het Thermenmuseum

455 te Heerlen op 22 september 1975 blijkt veel omvangrijker te zijn geweest dan aanvankelijk werd aangenomen. Uit de klomp aarde, die de heer J.K. Gielen van de Gemeentelijke Oudheidkundige Dienst die dag in de noordelijke spitsgracht bij de Thermenruïne aantrof, kwamen bij nader onderzoek niet - zoals eerder vermoed - enkele honderden munten tevoorschijn, maar exact 869. [...] En uitzonderlijk omvangrijk was de vondst nu óók weer niet de vondst in Evreux (Frankrijk) van 1890

460 omvatte maar liefst 110.000 exemplaren en vaak zijn er uit de 3e/4e eeuw hoeveelheden van verschillende duizenden munten gevonden.

29 juli 2005 Emperor's Head Found in Sewer

465 A 1,700-year-old carved marble head of the Emperor Constantine has been found in a sewer in central Rome.

Archaeologists found the 60 cm head while clearing an ancient drainage system in the ruins of the Roman Forum.

Eugenio La Rocca, superintendent of Rome's artefacts, described the head as a rare find and said it was possible it had been used to clear a blocked sewer.

470 Constantine, who reigned from AD 306 to 337, is known for ending the persecution of Christians and creating the city of Constantinople from the Greek town of Byzantium. Although most of his subjects remained pagans, he is credited with helping to establish Europe's Christian roots by proclaiming religious freedom.

475 The white marble head was confirmed as a portrait of Constantine by experts who compared it with coins and two other giant heads kept in Rome's Capitoline Museums. Probably carved between AD 312 and 325, when Constantine was at the height of his power, it may have belonged to a statue of the emperor in full armour. "Recovering a portrait of this size and in this state of conservation in the very heart of the city is really extraordinary," said Mr La Rocca.

480 "We have concluded that the head did not fall by accident into the passage, but was put there on purpose. "It could have been used as a big piece of stone to divert water from the drain, or it could have been put there to symbolise the resentment of a pagan people for their Christian emperor."

485 The head's unceremonious insertion in the drain may have saved it from the plundering of the Forum after the fall of the Roman Empire in the fifth century. It is expected to go on display in Rome's museums after a brief period of restoration.

490 14 september 2007 't Hales Brook, of Haelensche Broek, Haelen Brook, Haelerbrook is 'n soort van gehuch achter waat taegewoordig 't industriegebied Windmolenven en Zevenellen hitj, oftewaal inne buurt van dae sjlingerwaeg bie de Plem urges rechtsaaf, vöör of nao kefee Harleys. D'r ligke dao ein paar sjtraote mit get aojer boerderieje (ò.a. klein Melenborg, groeat Melenborg) en

495 zelfs ein kestieël Kikkerberg. Det zeen zo ongevieër de Peter Schreursweg, de Geysersweg (paedje achter 't kirkhaof van Häör), de Melenborgweg en de Broekweg (inne volksmondj ouch geneumdj 'Boxpleite'). D'r ligke dao un hoes of 9 aan eine kantj en 1 aan de angere kantj vanne waeg, die allemaol oetkieke äöver de oeterwaarde vanne Maas. Vreuger zal die get donder bie gestruimdj hubbe, noe kumtj ze mer aaf en toe

500 de waeg op (hoeagwater 1926(?), 1993, 1995). 't Is ein onverwacht sjtökske bewoening taegewoordig; aan dae kantj van de net omgelagte Napoleonsbaan (N273), achter die fabriekskes, det tankstation en zo don bie die Plem (Maascentrale, Demkolec). 'n Lang laan mit mieër as 100 populiere naeve de helle waeg en daoachter 'n toegruujendj oetzich toet aan Remunj (Roermond). 'n Paar jaor truk wore dao nog weilènj, mer die

505 haet de gemindje noe volgepaotj, as compensatie van waat ze höbbe gekaptj wie ze de waeg omlagte. Aangezeen d'r ein sjtök Galgenberg hitj en ein Windmolenven vermoed ich det d'r vreuger uns get van ein mäöle haet gesjtange, en det d'r wal uns get luuj zeen opgeknuiptj. Wie de waeg waerdj omgelag zeen d'r reste gevonje van een kampement oet

510 de tied van Napoleon, mer ouch waere d'r in die buurt wal uns get Romeinse dinger oet de grondj getoverdj.

8 september 2008 DECOUVERTE D'UN TRESOR DE MONNAIES ROMAINES A FISMES

515 Un trésor de plus de 1350 pièces de monnaies romaines vient d'être découvert accidentellement sur un chantier réalisé par une société de travaux publics. C'est sur la commune de Fismes, dans le nord de la France que le trésor a été découvert. La direction régionale des affaires culturelles (DRAC) de Châlons-en-Champagne a annoncé la nouvelle mardi 9 septembre; la découverte du trésor date du lundi 8 septembre.

520 Les monnaies datent du début du IVème siècle et sont en majorité des monnaies de la période de Constantin Ier. Un ouvrier travaillant avec une pelle mécanique a eu l'heureuse surprise de déterrer ce trésor de monnaies romaines. Yves Desfosses, conservateur de l'archéologie, a déclaré à propos de ce trésor que

525 "sa valeur vénale était assez faible", car les monnaies composant le trésor sont des petits bronzes, c'est-à-dire la petite monnaie de l'époque. Cependant, la valeur historique de ce trésor excède de très loin sa seule valeur sur le marché numismatique. Comme à chaque nouvelle découverte d'un trésor de monnaies, un important travail attend les archéologues, les conservateurs et les numismates: les conservateurs auront pour tâche de restaurer les monnaies dont certaines sont très oxydées après avoir passé 17 siècle sous terre. Cependant, la DRAC a annoncé qu'une partie des pièces de ce trésor étaient en relativement bon état de conservation.

530 Après la restauration viendra l'étape la plus longue, mais pas la moins passionnante, celle du catalogage, de l'identification et du comptage des monnaies. L'analyse individuelle des monnaies et leur nombre dans le trésor, ainsi que l'identification leur lieu de fabrication permettra d'en savoir plus sur l'origine de ce trésor, les circonstances et les motifs de sa constitution, ainsi que la circulation des monnaies à l'époque.

535 En somme, c'est un pan de l'histoire économique qui sera éclairé par cette nouvelle découverte.

540

1 januari 2010 Phalerae of horse harness in the votive depositions
of the 2nd - 1st centuries BC in the North Pontic region and problems of their
545 cultural background

Valentina Mordvintseva

550 (1) In the history of the North Pontic region a distinctive place belongs to the
phalerae - silver roundels presumably of horse harness with representations of
different images - anthropomorphic and zoomorphic, and ornamented with floral and
geometrical decoration. They were widespread in the North Pontic steppes and
neighbouring regions during the last centuries BC.

555 (2) First survey of such phalerae was published by A.A. Spitsyn. The aim of his work
was to discuss their chronology and to define their stylistic features. He also
noted, that these phalerae belong to some culture of the turn of the era, which still
is scarcely known in our antiquities".

560 It is due to M.I. Rostovtzeff, that the phalerae began to play a special role in the
investigation of the Sarmatian Culture of the North Pontic region. He saw in those
phalerae a distinctive cultural influence from the East. He suggested, that they were
brought to the North Pontic Steppes with the new tribes of the Iranian origin, which
came from the boundaries of Graeco-Bactria and which were known from the ancient
sources as Sakoi.

565 As a proof to his theory Rostovtzeff point on the non-Greek character of
representations on the phalerae, its polychrome (partly gilded silver),
representations of a floral rosette, which he thought to be a pure Persian motive.

570 (3) As an analogy - even "the only close analogy" to the Pontic phalerae he takes
horse trappings of the Sasanian time. He believed, that «this Persian ornaments were
taken by the Sasanians from the Parthians, and by those from the Achaemenidian
Persians».

He mentions also stylistic parallels to the representations on the Pontic phalerae.

575 (4) A deity on the phalera from Yanchokrak Rostovtzeff suggested to have closest
parallels in the Graeco-Indian Art of Taxila and Hatra. With this art Rostovtzeff
compares also the floral rosettes of the Pontic phalerae.

580 (5) These phalerae as distinctive burial goods were taken by Rostovtzeff to show the
first movement of the great Sarmatian Migration in all his main works on the history
of Bosphorus and the Scythia. A new assemblage, discovered in Bulgaria - the Galice
hoard - Rostovtzeff suggested as the most western find, connected with the appearance
of the Sarmatians on this territory.

585 The ideas of Rostovtzeff and his predecessors were developed by K.V. Trever in her
book "The monuments of the Graeco-Bactrian Art". Actually, in this volume were
published items mostly without clear provenance, which were kept in the Department of
Eastern Antiquities of the State Hermitage. The idea of Rostovtzeff was taken in
whole, thus, in her book Trever even has not done attempts to find analogies around
590 the places, where some of the phalerae were found. Thus, the animals represented on
the phalera found near Starobelsk in the Ukraine were declared as incarnations of the
Indo-Iranian deities Indra, Mithra and so on. Afterwards many scholars noted, that
some of the published articles cannot be attributed to the production of the Graeco-
Bactria.

595 (6) A special research on the phalerae was made by N. Fettich (1953). He has done
very accurate study of the new finds of phalerae from the territories of Hungary,
Romania and Bulgaria. Also he personally investigated the phalerae from the Soviet
museums - those, which survived to the time. To the analysis he took as well items
from the Dacian silver hoards.

600 N. Fettich pointed out the main decorative features of the discussing group of the
material - graphical elements such as lines of dots, rows of triangles, zig-zag,
running wave and oval. With this particular group he connected not all known
phalerae, but only from the assemblages of Yanchokrak, Taganrog, Balakleja, Galiche,
Scorce and Herastreu.

605 After all he concluded, that all these objects were produced in Olbia in the second
half of the 1st century BC. He believed, that it was connected somehow with the
military events of the time - wars of Burebista.

(7) In his work N. Fettich based himself on the idea of Rostovtzeff, that the

610 phalerae were used primarily as the ornaments of horse harness and were a sign of the Sarmatian ethnicity. Existence of brooches made in the same style in the Dacian material he explained in some cases as second use of the phalerae of harness. Olbia he believed as a centre of production, in which craftsmen made items of the Sarmatian use (phalerae) for the Sarmatians, and items of the Dacian use (brooches, bracelets, 615 torques, chaines) - for the Dacians and Getoi.

T. Sulimirsky in his book about the Sarmatians (1970) thought, that phalerae, which were found in the North Pontic region were made by the jewellers of Panticapeum. The appearance of the phalerae in the Pontic Steppe he connected with the arrival to the Crimea in the 2nd c.BC of the troops of the Pontic Army of Diophantus, and with the 620 Mithridathes' Wars of the 1st half of the 1st century BC.

(8) In the concept of K.F. Smirnov (1984) assemblages with the phalerae were seen as signs of the Sarmatian movement from the East to the West. He supposed, that the easternmost assemblages should be dated earlier than the westernmost assemblages. 625 Despite the work of Fettich, which he mentioned in his book, Smirnov still named all phalerae as items of the Graeco-Bactrian style. However, in some notes in his book he suggested as possible also the Bosporan provenance of them.

(9) Phalerae were also a subject of my dissertation delivered in 1996 and published in 2001. There were pointed out several stylistical groups of phalerae. 630

(10) With the namely Graeco-Bactrian Style it was possible to connect a group of phalerae with distinctive compositional, stylistic, and technical features. These phalerae are slightly concave and comparatively big in size - their diameter is 635 about 24-26 cm. Their composition is divided in three zones. In the centre one can see the main subject. It is surrounded by a classical wreath. On the border there is a row of fine ornamentation - circles, running wave. All these parts of composition are gilded. The rest of phalerae remains ungilded. This makes a kind of colour play. Such phalerae were done in pairs. A representation on the second item of the pair is 640 done always in mirror-reflection. On the back-side they bear 3 loops, by which they were attached to the belts of a saddlery. This type of phalerae is actually characteristic to the eastern territories. Phalerae with 3 loops on the back were found even in Taxila, their representations are well-known in the Iranian world. They definitely belonged to some particular horse harness, consisted of a pair of 645 saddlery-phalerae and phalerae of a bridle. Here it is worthy to note, that phalerae of the proper Graeco-Bactrian style were found eastwards of Volga. 3-loop phalerae of other stylistic group were found also in Kuban and Lower Don region, but never in the North Pontic region.

(11) Other group of the phalerae - phalerae of the Pontic Graphical Style. These are very high roundels, which are comparatively not so big in their size - diameter ca. 15 cm. Representations are made in low relief and richly ornamented with the punch-decoration. The main subject of most of the phalerae is a rosette with leaves of 655 acanthus and lotus.

(12) Some of phalerae bear images of anthropomorphic and zoomorphic figures. The border is decorated with many rows of graphical elements - zig-zag, running wave, 660 ovoi.

(13) Some of these elements were made with some special tools and were used only on the phalerae found in the North Pontic region. This allow one to suggest, that they were made in this region. At the same time such special details are absent on the phalerae from the hoards of Galice, Scercze and Herastreu. Differently, the graphical 665 elements on borders are made not with the poinsons of special shapes but by a free-hand. Consequently they were made in different workshops and not in one, as Fettich believed.

(14) Subjects of the phalerae of Pontic Graphical Style also cannot be suggested as of eastern provenance, they are far from eastern motives as in the meaning, as in the 670 composition, as in the delivering. (14) Such a motive as the floral rosette came widely in fashion from the end of the 3rd century BC, which can be shown on the example of the mould-made bowls or silver cups with similar ornamentation. Other subjects also have a little in common with the art of the Hellenistic Bactria and Parthia. 675

(15) Such compositions as two pairs of animals jumped one against another are well-known as a classical subject.

- 680 (16) Human faces-masks are the motives, which rather familiar to the European monuments of the La Tène period. Some ornaments from the Starobelsk Treasure is similar to the ordinary items of Pojanesti-Lukashevka Culture.
- (16a) Half-represented figures of deities and figures of riders are frequent on the silverware of the Western Pontic region.
- 685 (17) On one of the phalerae of Yanchokrak Hoard there is a creature with the shield, on which an umbon is represented. This M. Schukin connected with representations of umbons of the La Tène type.
- 690 Deity from the other phalera resembles features of the Scythian and Thracian tradition of representation - a form of the head, a headress, a composition with a bird aside, a type of the bird, ornament on the shoulders and hands.
- (18) The phalerae of the Pontic Graphical Style were found only to the west of the Volga, in the North Pontic region and in the Kuban valley. Most of the Pontic Graphical Style phalerae belong to the other type of the saddlery phalerae - with 2
695 iron straps on the back. Some examples bear also 3 loops, and those ones are the easternmost, found on the territory of Kalmykia and in the Kuban region.
- (19) The difference between the two mentioned groups of material is not confined only by their stylistical or constructional features. They differ also by their burial
700 rite.
- In the case of the phalerae of the 1st type of saddlery they were deposited in graves. In the case of phalerae of the 2nd type of saddlery - they were found mainly as votive depositions in the kurgan mounds or even in natural hills. The easternmost votive deposit is a find in the mound of kurgan 27 in Zhutovo cemetery, situated
705 between the rivers Don and Volga.
- (20) Votive depositions of the North Pontic region are not confined only by those, where phalerae were found. Much more are assemblages consisted of other objects: horse ornaments of other kind, horse bits and psalia, helmets, weapons, silver cups and so on.
- 710 (20a) These objects are often found in a damaged condition. Such a burial rite is not known in the Volga region, which is believed as a Motherland of the Sarmatians, and on the territories eastwards of the Volga, but it is well-known in Europe, in the Cultures of the Scythians and Thracians as well.
- 715 Thus, from the very beginning of their research phalerae were suggested to show the movement of the Iranian tribes to the North Pontic region from the boundaries of the Graeco-Bactria. However, they demonstrate a different tendency. Stylistical and typological features of the phalerae of the Pontic Graphical Style and their special burial rite are comparable with territories situated to the west of the Scythia. How
720 one should interpret these finds of phalerae and is it worthy to connect them with the Sarmatians?
- To answer the question it is necessary to define - what we mean under the terms "Sarmatians" and "Sarmatian Culture".
- 725 In the original texts of ancient authors of the early Hellenistic period the Sarmatia or the Sarmatians are scarcely mentioned. Those passages are very rare, short, and unclear.
- (21) From the sources dated from the 5th to the 2nd centuries BC one can see that all
730 writers connected the names of Sauromatians, Syrmatians, and Sarmatians with the Meotida and the Tanais.
- However, we have no chance to know - are those names the different spellings of one or do they belong to different peoples. What we know more or less definitely, is that the ancient authors of later times (from about the 1st BC onwards) did not recognize the difference. About earlier sources it is difficult to judge, because of their
735 paucity and unclearness.
- (22) In the later sources there is a bit more information about the Sarmatians. Polybius described the treaty of the Pontic states (179 BC), in which took part one Gatal - the "kinglet of the Sarmatians". Polybius did not define the territory, from
740 which came this Gatal, but he was mentioned as an European ruler. This does not exclude the same territory mentioned before - around Meotida and Tanais.
- The most important record for the fate of the Sarmatian archaeology was a line of Diodorus (1 c. BC), that «Many years later this people (i.e. Sauromatae - V.M.) became powerful and ravaged a large part of Scythia, and destroying utterly all whom
745 they subdued they turned most of the land into a desert» (Diodorus, Hist., II, 43,

7) . This episode was the main record to suggest a massive invasion of the Sarmatians from the East. Diodorus was not a witness to this migration. He described this as an event, which happened a long time ago. To date this event - was always a task for many historians researching the Scythia and Sarmatia. But one should notice, that it is nothing in the text to suggest that the Sauromatians came from some distant land to fight Scythia. From the text it is to conclude, that the Sauromatians invaded Scythia from their own territory near the Tanais and Meotida.

(23) In one Chersonesian decree dated to the end of the 2nd c. is written about danger from the Scythians and some other barbarians to the city of Kalos-Limen, which was also situated comparatively close to Meotida.

At the same time the epigraphical sources of the 2nd - 1st centuries BC also speak clearly about other events.

In the Decree in Honour of Protogenus (the last third of the 3rd c. BC - beginning of the 2nd c. BC) is described the dangerous state of Olbia, which was threatened from the West, from the Skiroi and Galatoi, usually thought as Keltoi.

A Decree in honour of Diophantus, which describes the events in the Crimea at the end of the 2nd c. BC, mentions several barbarian tribes - the Scythians, Reuxinaloi, Tauroi.

(24) In the dedication of Posideos of the second half of the 2nd c. BC, found at the Scythian Neapolis, are mentioned some Satarchai. The inscription is not clear because it is very damaged.

In the second half of the 2nd c. BC Olbia was under the protection of the Scythian king Skiluros, whose name and a name of the city were struck on the Olbian coins. The inscription on a marble plat newly found at the heroon of the king Argotus - a predecessor to Skiluros, mentions his victories under the Thracians and Meotians. It is important, that the king is named as "the governor of Scythia - rich of horse pastureries". The construction of the heroon is dated not earlier than as 130 BC.

Thus, in the epigraphical and written sources records about the arrival of the Sarmatians in the North Pontic region from the East are absent. Semi-legendary data about some Sarmatia, which lays near Meotida, corresponds with the usual information about the territory of the Sauromatians, who by ancient authors were also named as Sarmatians.

(25) The great migration from the East into the North Pontic region in the 3rd - 2nd centuries BC is not noticed either by the archaeological material. Alternatively, in the archaeological culture of the barbarians of the North Pontic area there are more signs, which show the connections with the Western World of the Thracians, Celts and Germans. The traces of such connections we have also observed in the epigraphical sources.

Why is it, that in all works on the history and archaeology of the Sarmatians prevails a version about the occupation of Scythia in the Hellenistic period by the Sarmatian tribes from the East?

Archaeological monuments relatively late were taken as an important source to reconstruct those historical events, which are believed to be connected with the Sarmatians.

(26) The investigator, who for the first time clearly shaped the concept about the Sarmatian invasion of Scythia, which now is a part of our way of thinking, was M.I. Rostowzeff. Many elements in his "Sarmatian paradigm" were stated as an extrapolation of the later records about the Sarmatians on the earlier periods of their history. As Rostowtzeff before he started to be interested in history of the North Pontic area was a historian of the Roman period, the written sources of this time gave him a stable historical portrait of the Sarmatians, features of which became the most important for Rostowtzeff in finding the material culture of the Sarmatians. The main elements of the Sarmatian concept of Rostowtzeff were the following:

1. The Sarmatians were the eastern neighbours to the Scythians, they invaded Scythia and became rulers of the North Pontic region. Generally this was based on the record of Diodorus. This event Rostowtzeff dated to the transition from the 4th to the 3rd centuries BC. After that instead of Scythia appeared Sarmatia, and the Scythians were pushed to the West (Dobrudja) and to the South (the Crimea).

2. The names "Sarmatians" and "Sauromatians" are not similar, according to Rostowtzeff, and mean different peoples. The Sauromatians were a Meotian tribe. Very characteristic feature of them was to have many matriarchal customs in their culture. Separating the Sauromatians from the Sarmatians he supposed, that these names were mixed by the later authors, and the earlier authors used the names properly.

3. Under the common name of Sarmatians Rostowzeff meant different tribes of Iranian origin, who constantly invaded the Steppes of South Russia from the East. Rostowtzeff mentions two main waves of migrations - early (Saki) and late (Yüe-chi).

4. The most splendid feature of the Sarmatian culture, which one could characterise as a feature of their material culture, was a special type of weapon and arms (katafrakta). It consisted of: a long heavy lance, a long sword and a dagger, an armour or a chain-armour, and a helmet (usually of conical shape). All this - according to Rostowtzeff - was different to the arms of the Scythians. This image of the Sarmatian katafraktarii, described in the works of Ammianus Marcellinus (4th c. AD), Rostowtzeff extrapolates on the earlier Sarmatians.

5. He constantly underlines the close similarity of the Sarmatians with the Parthians, an impression he also took from the ancient sources. This connection consisted in the special features of the Sarmatian art, which was brought with them into South Russia (polychrome, animal style), in their religion (Fire-worship), in their patriarchal way of life, and in the military organisation of their society. To correspond to this image of the Sarmatians Rostowtzeff was looking for monuments of material culture, which would be situated eastwards of Scythia, dated to the end of the 4th - beginning of the 3rd c. BC, and exhibiting the above-mentioned features, which could point on their Iranian origin.

(27) Such material monuments became the Prokhorovka kurgans (Orenburg group, after Rostowtzeff). Their discovery coincided with Rostowtzeff's visit to his parents in Orenburg in 1915. In kurgan 1 were found an iron armour, a long sword, polychrome jewels, items of Animal Style, and Achaemenidian bowls - i.e. direct Iranian imports, which gave Rostowtzeff an argument to suggest these monuments as belonging to the Sarmatians - the new Iranian comers from the East. But by those Sarmatians he did not mean the local population. The Sarmatians - as well as the Scythians, Rostowtzeff imagined as a group of tribes of Iranian origin, who were a minority of the population and ruled the majority of the local people. They were mounted warriors, who came to rule the Steppes of the South Russia from the East.

(28) After his opinion even in the 4th century BC the whole Steppe eastwards of the Don was in hands of these newcomers. Rostowtzeff suggested that the kurgans near Elizavetovskaya stanitsa on the Don were very close in the material culture to that of the Orenburg group. The third close assemblages he located in the Kuban region and Taman peninsula (Stavropol Treasure, Buerova Mogila, kurgans near stanitsa Besleneevskaya and Kurdzhipskaia). Thus, approximately on the base of ten or so assemblages was formed an idea about the main directions of connections to demonstrate the movement of the Sarmatian tribes from the East to the West: Orenburg group (East, the Sarmatians themselves) - Elisavetovskaya group (possible Syrmatae/Sarmatae) - Kuban group. To show this movement of people from the East to the West by the archaeological material were drawn the phalerae of horse harness,

(29) and a group of polychrome brooches found in the Kuban region. Now its Bosporan provenance is shown in works of M. Treister.

(30) The second wave of migrants - Yüe-chi - brought the new Animal Style. This event Rostowtzeff dated from the 1st c. BC to the 1st c. AD.

Before 1917 Rostowtzeff has worked out his notion of the Sarmatian Culture, which later changed only in details. He created a clear historical idea of the Sarmatian Culture, he pointed out the main historical stages of this Culture and connected the historical name "Sarmatians" with the monuments of material culture.

However, the concept of Rostowtzeff had its weak sides depended mostly on the lack of archaeological material for proper analysis. In fact the culture of the early Sarmatians was defined on the base of one kurgan mound (Prokhorovka No. 1), which was actually not excavated fully. And the animal style of the Sarmatians he characterised only on the base of finds from the kurgan "Khokhlach" and the Majkop-belt, which was a fake, also introducing some objects from the Siberian collection of the Peter the Great to the analysts.

In 20-s of the 20th century the chronological phases of the "Sarmatian stage" on the base of new excavations in the Volga-Ural region were worked out. The authority of the Rostowtzeff's theory about the Sarmatian character of the Orenburg kurgans was quite strong and this idea was taken as an axiom in future studies.

(31) The creator of the periodisation of the Sarmatian Culture, which is still alive, was Paul Rau. Rau was a local German - a citizen of the newly organized Republik of Germans of the Volga region, who was really enthusiastic to collect all sources about

the ancient history of his region and to save them for the new generations. He tried to show the development of his region in the context of surrounding territories of South Russia and Siberia. In this way the Volga-Ural region became for him a centre, a sort of standard measure in this comparison with other regions.

In his early works P. Rau made an analysis of the archaeological material - scrupulous and based on new methods (for example, with correlation tables). In his last book about Scythian arrow-heads he has proposed briefly a historical concept of the Sarmatian Culture.

The statements of the Rau concept, which became a part of the modern "Sarmatian Paradigma" are the following:

1. The Volga and Ural steppes were the Motherland of the Sarmatians, the culture of whom spread from this territory westwards (North Pontic region) and south-eastwards (Middle Asia, Siberia).

2. The Sauromatian (6th - 4th BC) and the Sarmatian (3rd BC - 3rd AD) cultures are connected by their origin.

After the features of burial rite P. Rau pointed out 4 stages of the common Sauromato-Sarmatian Culture. Thus, he constructed its relative chronology. Rau took the orientation and type of a grave's form to the main cultural features. With the Sauromatian stage he connected the Culture of «Ostwestgräber», and with the Sarmatian - the Culture of «Meridionalgräber».

(32) It was K.F. Smirnov, who has developed and expanded the main ideas of P. Rau. Under his direction were made the wide-scale excavations in the South Ural and Volga districts. In the 1960-s the number of archaeological monuments of the Sarmatian Culture was counted in hundreds.

In works of Smirnov the Volga-Ural region is seen as a centre of origin of the Sauromato-Sarmatian Culture in general. This culture - as in works of Rau - is shown as a definite measure to compare with the barbarian cultures from other territories. Thus, Smirnov underlines the connection of the Sarmatian Culture with cultures of the Late Bronze Age to show the autochthon origin of the Sarmatian population of the Volga-Ural region.

(33) Thus, since the 3rd c. BC the Sarmatian tribes slowly moved to the West. As we have seen earlier, to show this slow movement were sets of phalerae, found as votive depositions. A lack of monuments of the Volga type in the North Pontic region was explained by the low degree of investigation in this area.

Very important for the creating of the "Sarmatian Paradigma" was also the placing of the tribes known from the written sources (Aorsi, Siraki, Alanae) on the archaeological map. The name Upper Aorsi was in fact created to call the Aorsi, who, according to Strabo, lived above the Aorsi themselves. These tribes became to be seen as confederations of tribes. This archaeological map was connected with the chronological scheme showing the stages of the Sarmatian Culture. Thus, in this periodisation the ethnical aspect became a matter of the main importance.

After the works of Smirnov the "Sarmatian Paradigma" was not remarkably changed, but it developed in some its parts.

In the following works of sarmatologists the chronological periods of the Sarmatian Culture became periods of the domination of some nomadic groups - the Sauromatae, the Aorsi, the Alanae. Dating of the appearance of some definite tribe on the historical scene began to influence the dating of the archaeological assemblages, intuitively connected with the historical events.

(34) To make a conclusion about the development of the "Sarmatian Paradigma" it is necessary to note, that initially the material culture of the Sarmatians was closely connected with the image of the Sarmatians, which came from the works of Roman historians. This connection was so strong, that it pressed other sources - epigraphical and archaeological, which - despite they were called the most objective to the ancient history - still are just passive illustrations to the historical concepts.

The main difficulties arise with the identification of the Sarmatians in the North Pontic region. The archaeological picture does not correlate with the picture painted by the historians. The Sarmatian attack - if we have in mind the monuments of the Volga area) in the 3rd - 1st centuries BC is not visible.

After my point of view, there is no ground to suggest the Volga-Ural region as the centre and Motherland of the Sarmatians of the historical sources. The movement of some people from the Volga basin to the North Pontic region in the 2nd c. BC is no more than a speculation based on the doubtful interpretation of the fragmentary and dubious written sources.

A distant eastern influence, which is definitely clear in the material culture in

950 valleys of the Volga, the lower Don and the Kuban from the second half of the 2nd c. BC, is not seen in the North Pontic area. Who were the people in this case, who left those votive depositions with silver phalerae? This question can not be decided easily. At any rate they were not the Sakoi, who came from the boundaries of Graeco-Bactria and whom Rostovtzeff suggested
955 as the first Sarmatians, and they were not the barbarian tribes of the Lower Volga and Ural region, whom suggested as the Sarmatians Smirnov. More likely seems to compare the monuments of the North Pontic region with the western Pontic territories. This could be seen as in the artistic tradition, as in the rite of votive depositions.

960 2 april 2013 De omschrijving van de **kantharos van Stevensweert**, die zich in het Museum het Valkhof in Nijmegen bevindt: *Stevensweert, eind 1ste eeuw voor - midden 1ste eeuw na Chr. zilver, deels verguld, h. 10,5 cm*
Kantharos is de Griekse naam voor een kelkvormige drinkbeker met twee grote oren. Die
965 laatste ontbreken bij dit zilveren exemplaar, dat in 1943 of kort daarvoor is gevonden bij grindwinningen langs de Maas, ten noorden van Stevensweert. De uitbundige versiering op deze beker staat volledig in het teken van de wijngod Bacchus, die zelf heel vaak met een kantharos in de handen wordt afgebeeld. Op de voet en aan de bovenrand is de beker versierd met gestileerde bloem- en
970 bladmotieven. De decoratie daartussen is over twee zones verdeeld en van binnenuit in het zilver uitgedreven, zover zelfs dat de bladeren van de klimop- en wijnranken onderaan soms bijna lijken los te komen van de wand. Beide planten zijn aan Bacchus gewijd en keren terug in tal van voorstellingen van de god. In de zone daarboven zien we koppen van mythologische figuren, afgewisseld met
975 allerlei voorwerpen. Van de oorspronkelijk zes koppen zijn er twee verloren gegaan. De hele fries verbeeldt de wereld van de wijngod, maar over de precieze identificatie van de koppen zijn verschillende ideeën ontwikkeld. Onmiskenbaar is de karakteristieke kop van de bosgod Pan aan één kant van de beker, naast die van een bebaarde man met hoofddoek, hoogstwaarschijnlijk Bacchus zelf. De
980 ontbrekende kop rechts moet die van Hercules zijn geweest, vergezeld van zijn knots, boog en pijlkoker. Pan en Hercules verkeren vaak in het gezelschap van Bacchus, evenals de twee bacchanten (vrouwelijke volgelingen van Bacchus) aan de andere kant, ieder met een krans van klimopbladeren om het hoofd. De kop tussen hen in ontbreekt, op enkele restanten van een wilde haardos na, vermoedelijk die van een satyr,
985 eveneens een trouwe metgezel van de wijngod. Tussen de koppen zien we allerlei muziekinstrumenten als verbeelding van de feestroes waaraan iedereen zich overgeeft, en versierde stokken en boomtakken die de afgebeelde figuren in andere voorstellingen vaak in de hand hebben. De beker is vermoedelijk gemaakt in het oostelijke deel van het Middellandse
990 Zeegebied. Een Romeinse eigenaar heeft hem meegenomen naar het noorden en daar is hij, inmiddels beroofd van zijn oren, in de Maas beland. Na de ontdekking volgde opnieuw een bewogen geschiedenis: in de jaren 50 van de vorige eeuw vormde de 'kantharos van Stevensweert' het middelpunt van een geruchtmakend proces tussen koper en verkoper. Sinds 1961 is de beker in Nijmegen een museumstuk van uitzonderlijke
995 kwaliteit en betekenis.

27 april 2013 Begraven met een verbrande plank en krammetjes
Archeologie

1000 De giften in de Nederlandse vorstengraven staan bekend als armoedig. Niet waar, beweren drie archeologen in een nieuw boek. De graven zijn een uiting van een unieke mengcultuur. Door Hendrik Spiering

1005 Met een sprintje klimt archeoloog Richard Jansen grafheuvel 2 op, anderhalve meter hoog, zestien meter breed. Dat is niet groot voor een grafheuvel. De gemeentearcheoloog van Oss wijst naar twee veel grotere exemplaren, nummers 3 en 7. Die zijn 30 en 36 meter breed. In totaal twaalf grote en kleine prehistorische grafheuvels liggen hier op een gebiedje van een paar honderd meter in het vierkant, ingeklemd in een oksel van verkeersplein Paalgraven, bij Oss. Het is de rand van het Maashorstplateau, maar door de hoge rijkswegtaluds is het of
1010 we in een vallei staan. Toen de grafheuvels werden aangelegd, 3.500 tot 2.500 jaar geleden, had je hier een weids uitzicht. Nu razen boven ons vrachtwagens over de A50, achter ons dreunt de A59 in hetzelfde ritme. In de twee grote heuvels zijn nooit veel grafgiften gevonden, in tegenstelling tot
1015 vergelijkbare Duitse heuvels waarin standaard wapens, paardenbeslag en drankemmers zijn aangetroffen. De Nederlandse staan daarom te boek als 'armoedig'. Ten onrechte, zeggen nu de drie archeologen die op het veld staan. Naast Jansen, die ook aan de Universiteit Leiden werkt, zijn dat David Fontijn, hoofddocent archeologie in Leiden,

- 1020 en zijn promovenda Sasja van der Vaart. Die schijnbare karigheid in de heuvels is geen armoede, maar een gevolg van een grafritueel waarbij giften juist expres kapot en gedeeltelijk werden meegegeven. Deze opvatting verdedigen de drie in hun deze maand verschenen uitgebreide verslag van de opgraving van heuvel 7: Transformation through destruction is de veelbetekende titel. Door zijn grote gedetailleerdheid leest het boek als een detective. Wat is hier 2.700 jaar geleden gebeurd?
- 1025 Palenrijen
Ondanks het verkeerslawaaï hangt er op deze koude aprilochtend een serene sfeer over dit onlangs zorgvuldig gerestaureerde grafveld Zevenbergen. Er staan moderne palenrijen precies op de plaatsen waar de archeologen paalresten in de grond vonden. Sommige heuvels - waaronder de grote heuvel 3 - hebben een eigen ring van palen. Mede door de 'heilige' uitstraling, zijn er al verzoeken hier een strooiveld in te richten voor crematie-as. Maar Jansen wijst ook naar een andere historische continuïteit, midden op grafheuvel 2. "Hier hebben we resten van een middeleeuwse paal gevonden, waarschijnlijk een galg. Misschien een martelwiel." Die paal is door de Monumentenwacht Nederland niet gereconstrueerd. Dit grafveld dient er nu uit te zien
- 1030 zoals in de vroege IJzertijd, zo'n 2.800 jaar geleden.
Jansen wijst nog even naar beneden: "In deze heuvel 2 hebben we bij de opgravingen in 2004 ook drie lichamen gevonden, uit de dertiende en veertiende eeuw. Bij een jonge man waren de handen nog op de rug gebonden." Even zwijgen de mensen op de heuvel. Zelfs voor archeologen komt zo de dood wel heel dichtbij.
- 1035 Dit is het belangrijkste prehistorische grafveld van Nederland. Jansen is bezig het open te stellen voor publiek, met een speciale parkeerplaats een eindje verderop. "Dit veld had natuurlijk samen met het grafveld Vorstengraf, hier vlakbij, in de Historische Canon moeten staan."
- 1040 De opvallend grote grafheuvels, met een doorsnee van tientallen meters, worden traditioneel Vorstengraven genoemd, al weten we weinig over de macht van de mensen die er begraven liggen. De graven stammen uit de Hallstatt-periode (late Bronstijd en IJzertijd, ca. 1.100 tot 500 v. Chr). Het grafveld Vorstengraf ligt 400 meter verderop, aan de andere kant van de A50. Het wordt gedomineerd door een van de
- 1045 grootste grafheuvels van Europa, 53 meter breed. In de jaren dertig werden in dat 'Vorstengraf van Oss' een groot zwaard, een drinkemmer, delen van een paardentuig, een ijzeren mes en een urn met crematieresten gevonden. Inmiddels is uit nieuw anatomisch onderzoek van de botten in die urn komen vast te staan dat die vorst onder de heuvel bij leven een jonge sterke man was. Niet de dikke ziekelijke man met een
- 1050 rugafwijking die er eerder van was gemaakt. Het zijn topstukken in het Leidse Rijksmuseum van Oudheden en ze verschijnen regelmatig op internationale tentoonstellingen.
- 1055 De grote heuvels hier, 3 en 7, en het Vorstengraf even verderop zijn ergens rond 700 jaar voor Chr. aangelegd, in een paar generaties tijd. Fontijn leidde in 2007 het afsluitende onderzoek van het terrein met de opgraving van heuvel 7, vlak achter ons. Die heuvel was bij een eerdere opgraving van het veld, door Richard Jansen, nog verboden gebied, omdat er een dassenburcht in zat. Jarenlang was het een vreemd, verlaten gebiedje vol berken, dat ook wel als 'afwerkplek' fungeerde, met naalden en condooms op de grond. Het duurde jaren voordat Rijkswaterstaat de dassen naar een
- 1060 ander gebied wist te verplaatsen.
In het nieuwe boek over heuvel 7 worden zelfs de doodlopende onderzoekswegen in kaart gebracht, zoals die naar de herkomst van organische resten in bronzen krammetjes. Ook de plagen waaruit de heuvels zijn opgebouwd werden nauwkeurig bestudeerd (totale benodigde oppervlakte voor heuvel 7: 815 m²) Fontijn: "Ik wil in dit boek totale openheid van zaken geven. Ik wil niet dat mensen denken dat archeologen net als die
- 1065 psycholoog Stapel zomaar wat verzinnen."
- Een zwaard, een bijl, een mes
Van der Vaart: "Het klassieke vorstengraf bevat naast de crematieresten ook een grote bronzen drankemmer, de situla, soms met kleine drinkbekers erbij, paardenbeslag zoals een juk, bit en hengsels. Dierenbotten. En natuurlijk wapens: een zwaard, een bijl, een mes." Het zijn de traditionele onderscheidingspogingen van een elite: nadruk op de verschijning (de wapens), op het transport (de paarden) en de feesten (de drankemmers en de dierenbotten). "Je ziet dat nog terug in de vroegmiddeleeuwse
- 1070 Merovingische graven."
Het kerngebied van de Hallstattcultuur ligt in Midden-Europa, het wordt wel eens als 'vroeg-Keltisch' getypeerd. Maar ook hier bij Oss staan we echt in Hallstatt-land, met drie vorstengraven bij elkaar.
Maar met deze drie graven is dus iets gek aan de hand. Ze bevatten alle drie de
- 1075 typische vorstenkenmerken, maar spaarzaam. Het grote graf van Oss voldoet nog het

meest aan de klassieke criteria, ook al bevat ook dat geen compleet paardentuig. Maar de andere twee graven worden door Duitse onderzoekers meestal vriendelijk bespot als typische Hollandse calvinistengraven. Graf drie bevat een verbrande plank (gezaagd uit een eik met twee meter doorsnee), één stuk van een menselijk bot en vier
1090 fragmenten van metalen voorwerpen. Grafheuvel 7 bevat de resten van een brandstapel, een urn met crematieresten, een stukje bewerkt bot, 1.080 bronzen krammetjes en een paar kapotte onvolledige bronzen ringen. Van der Vaart: "Ik werd door collega's voor gek aangezien: ben je nou nog bezig met die krammetjes?"
1095 Deze armoede van de Nederlandse graven is schijn, zegt Fontijn. "Want dit was geen slaafse imitatie van de Duitse Hallstatt-cultuur, maar een aanpassing aan de eigen symbolische cultuur van deze streken. Ja, deze graven zijn niet zo rijk als de Duitse vorstengraven uit dezelfde tijd. Maar nee, dat kwam niet omdat we hier een marginaal of armoedig gebied hadden. We kijken hier naar een grafritueel waar niets compleet werd meegegeven, altijd slechts een gedeelte. Pars pro toto noem ik dat. Geen armoede, maar bewuste keuze. Zo doen we dat hier. Zelfs de crematieresten werden niet allemaal
1100 mee begraven. Alles ontmantelen, alles breken."
Fontijn legt uit dat in de eerste millennia voor Christus in Noordwest-Europa een vrij hardnekkige cultuur bestond waarbij vernietiging als een soort transformatie werd gezien, een verheffing naar een hogere wereld. Héél anders dan de Centraal-Europese 'macho'-cultuur. Alleen in Nederland zijn die twee culturen gemengd. "Alleen
1105 in dit deel van de Noordwest-Europese cultuur vind je vorstengraven. Die zie je niet in Engeland of Denemarken." Van der Vaart: "Je vindt hier maar één stukje paardentuig, of een onbruikbaar bit dat veel te groot is. Als je dat heel precies onderzoekt dan zie je dat dit heel zorgvuldig is ingepakt in textiel."
1110 De recente opgraving van 7 is vooral zo belangrijk omdat de archeologen ervan overtuigd zijn dat ze niks gemist hebben. Hele stukken grafheuvel zijn als één blok overgebracht naar het Restauratieatelier Restaura in Haelen, Limburg,, en daar verder uitgeplozen. Fontijn: "Toen ik zag hoe het heuvelstuk met de urn onder dat viaduct daar op een vrachtwagentje werd geladen, dacht ik wel: 'Heb je drieduizend jaar zo'n
1115 enorme heuvel gehad, en dan word je zo weggereden.'" Van der Vaart: "Door die blokken weten we dus helemaal zeker dat er maar een halve ring in het graf werd meegegeven. Waarom maar een halve? Daar ga je over nadenken." Fontijn: "Met röntgenonderzoek hebben we in zo'n blok heel precies kunnen kijken hoe die bronzen nagels in de grond lagen: zo te zien was het beslag van een houten paardenjuk. In februari lieten ze me
1120 bij Duitse Archeologische Landesamt precies zo'n juk met beslag zien, hélemaal zoals wij het gereconstrueerd hadden!"

Vrije boeren

Maar wie zijn deze vorsten dan? In het Halstattkerngebied heb je echte versterkte
1125 plaatsen, met wallen eromheen: Fürstensitze. Daar telde kennelijk de macht van wapens. Hier is dat allemaal niet. Hier vind je hooguit een onbruikbaar gemaakt zwaard waarvan je niet weet of het ooit geschikt was als wapen. "Je had hier vrije boeren, geen overkoepelend gezag", vertelt Fontijn. "Het enige dat wij nu nog zien is hoe die gemeenschap sommige mensen op een bijzondere wijze heeft willen begraven toen
1130 ze dood waren. Hoe groot die gemeenschap is, is moeilijk te zeggen. Ik denk dat er een paar honderd mensen bij deze crematies kwamen. Uit de wijde regio. Verder zien we hier geen duidelijke machtsstructuur. Ik denk dat je deze mensen daarom niet als vorsten moet zien maar als 'boeren met iets extra's'. Meer een soort sacraal koningschap, met een rituele rol."
1135 Ooit werd gedacht dat die mensen dat extra gezag ontleenden aan zouthandel. Maar er is geen bewijs voor zouthandel. Het enige dat duidelijk is dat er contacten waren met verre streken. Fontijn: "Ik denk dat die verre contacten status gaven, persoonlijk aanzien. In andere graven hebben we zelfs imitaties van Etruskische motieven gevonden, en zelfgemaakt mislukt glas - nagemakt van Zuid-Europese voorbeeld. In het
1140 grafritueel wordt het verband met Halstatt benadrukt, maar wel op eigen wijze. Je ziet ook duidelijke individuele verschillen: in het graf van Oss is alles vooral ontmanteld, in graf 7 is alles gedeeltelijk gedaan en in 3 is alles gewoon heel klein. Alsof ze telkens dachten: we gaan het weer eens anders doen."
Fontijn: "En na de crematies namen die mensen allerlei dingen mee, ook van het crematiemateriaal. Wat ze er mee deden? Misschien hingen ze het aan het plafond in huis. Het waren een soort materiële symbolen, een herinnering aan deze mensen. Zoals
1145 wij nu een T-shirt van John Lennon dragen. Misschien bleef het spul jaren circuleren."
Veel weten we dus niet, geeft Fontijn toe. Neem die palen op dit terrein. Stonden
1150 daar nog constructies op? Van der Vaart: "Misschien werden daar allerlei doeken tussen gehangen." Jansen: "Haha, of ze zetten er schedels op!"
Gelukkig blijft dit gebied altijd weer vragen oproepen, besluit Fontijn en hij citeert zijn favoriete dichtregel van Slauerhoff: 'Maar toen het lag ontdekt, leek

het verraad.'

1155

4 mei 2013 Situla

In de dubbele pagina gewijd aan het Vorstengraf van Oss ('Begraven met een verbrande plank en krammetjes', wetenschapsbijlage 27 & 28 april) wordt gesproken met enkele archeologen, en er wordt gewezen op de Hallstat-periode, en natuurlijk op de beroemde situla van Oss. Er worden vergelijkingen gemaakt met vondsten in Duitsland, maar dat er naast deze situla in 1993 in ons land nóg een situla is gevonden, de tweede in Nederland, geen woord hierover. Weliswaar is het Rhenense grafveld van de Koerheuvel niet zo spectaculair als dat van Oss, maar de zeldzame situla bestaat toch echt (zie foto). Ook in Baarlo werd in 1934 een situla gevonden, maar dat is écht geschiedenis!

1165

Dr. H.P. Deys *oud-voorzitter Historische Vereniging Oud Rhenen*

16 november 2015 De verzameling van Hugo Garthe uit Keulen

19 november 2015 thuisinbrabant.nl

1170

Altaar uit Ruimel bij Sint-Michielsgestel

De altaarsteen die werd gevonden in de buurtschap Ruimel bij Sint-Michielsgestel, is voorzien van een tekst die boeiende informatie geeft over de rol van de Bataven in het Romeinse Rijk.

1175

De Latijnse inscriptie luidt: MAGUSANO HERCUL(i) SACRU(m) FLAVS VIHIRMATIS FIL(ius) (s) UMMUS MAGISTRA(tus) (c) IVITATIS BATAVOR(um) V(otum) S(olvit) L(ibens) M(erito). In vertaling: Gewijd aan Hercules Magusanus. Flavus, zoon van Vihirmas, hoogste magistraat van de civitas der Bataven, heeft (hiermee) zijn gelofte ingelost, gaarne en met reden.

1180

De tekst toont aan dat de Bataven al vroeg in de Romeinse tijd een eigen civitas hebben gevormd, een bestuursdistrict naar Romeins model. Wat hierin precies de rol is geweest van de hier genoemde Flavus, is nog onduidelijk omdat de civitas doorgaans geen eenhoofdige leiding had.

23 november 2015 **Beschrijving**

1185

Groot fragment van een driegedensteen, het voetstuk van een Jupiterzuil. Op drie zijden staan afbeeldingen van goden, de vierde zijde is vlak. Het is ernstig geschonden. Op de eerste zijde zijn de benen van een naakte Hercules te zien met een leeuwenhuid over zijn arm en aan de rechterzijde de resten van zijn knots. Op de tweede zijde staat Iuno in een lang gewaad met een mantel daaroverheen. Haar hoofd is bijna weg. Bij haar rechterschouder staat een pauw. In haar rechterhand houdt ze een offerschaal met wierookkorrels die ze op een brandend altaar werpt. Naast haar linkerbeen staat het onderstuk van een scepter. Op de derde zijde staat Minerva in een lang gewaad met de aegis op haar borst. Ze houdt een lans en een schild vast.

1190

1195

24 november 2015 Zilveren vaas

Deze unieke zilveren vaas is in 1828 gevonden bij het dorp Neerharen aan de Nederlands-Belgische grens, tijdens de aanleg van de Zuid-Willemsvaart. De schouder en de voet zijn versierd met verschillende motieven, onder de bodem is als prehistorische graffiti een aantal lettertekens ingekrast. Wat er staat is evenwel onduidelijk. De vaas komt uit het Keltische cultuurgebied en is waarschijnlijk ergens in Zuid-Europa vervaardigd. Hij vormt daarmee een duidelijk bewijs van de handelscontacten tussen Noord en Zuid.

1200

1205

24 november 2015 Kinrooij/Kessenich: Vindplaats van een munt met de beeltenis van Constantijn.

31 januari 2016 **HELENA AUGUSTA The mother of Constantine the Great and the Legend of Her Finding of the True Cross**

1210

[p. 24] Amidst the excavations the archaeologist Th. K. Kempf found tiny remains of ceilings frescoes. On reconstruction, these paintings appeared to be of such high quality and artistry that they presumably were made to adorn the room of a member of the Constantinian family. The coffered ceiling was divided into fifteen unequal panels, separated by garlands. The frescoes, found in fragments and often

1215

incomplete, date from the first quarter of the fourth century. A *terminus post quem* is given by a newly minted coin, struck in Trier in c. 315, bearing the legend SOLI INVICTO. This coin, embedded in the mortar of a piece of mosaic, was found in the room of the frescoes. A *terminus ante quem* is offered by coins found in the floor of the oldest part of the church building, which was constructed above the frescoes room. These coins were all minted in 325/326. It is assumed that the room was part of the living quarters of Crispus, Constantine's eldest son. He resided in Trier as

1220

1225 representative of his father in 318-323 and possibly also in 324-326. This would explain why in 326 the frescoed room and probably also the adjacent quarters were demolished. In that year Crispus was executed by his father for reasons which remain obscure. The deliberate demolition of his living quarters in Trier may have been a consequence of his *damnatio memoriae*, after which the cathedral of Trier was constructed over the remains of the imperial rooms.

1230 [p. 28] A suitable place for paintings referring to the happiness of married life is naturally the bedroom, the *cubile*. It therefore seems plausible to consider the frescoed room not as the *cubile* of the elder Helena, as Kempf suggest, but as that of the younger Helena. This bedroom was part of the great complex of imperial quarters in which the Caesar Crispus and his wife Helena lived. In 326, after Crispus' execution and *damnatio memoriae*, the quarters, including the *cubile*, were demolished; then Trier's cathedral was built on the remains.

1240 [p. 15] In his funeral oration for Theodosius I, Ambrose implies, by referring to her as *stabularia*, that Helena came from the lower social strata of the Roman Empire. Literally translated, a *stabularia* is a woman who comes from or works in the stables. Because stables are often associated with inns, the word *stabularia* can also mean female innkeeper or servant at an inn. In the antiquity the social prestige of somebody working at an inn was low.

1245 29 april 2016 Massive 600 kg haul of ancient Roman coins unearthed in Spain Construction workers have found 600kg (1,300lb) of ancient Roman coins while carrying out routine work on water pipes in southern Spain, local officials have said. "It is a unique collection and there are very few similar cases," Ana Navarro, head of Seville's archeology museum, which is looking after the find, told a news conference.

1250 Dating back to the late third and early fourth centuries, the bronze coins were found on Wednesday inside 19 Roman amphoras, a type of jar, in the town of Tomares near Seville.

1255 Navarro declined to give a precise estimate for the value of the haul, saying only that the coins were worth "certainly several million euros".

The coins are stamped with the inscriptions of emperors Maximian and Constantine, and they appeared not to have been in circulation as they show little evidence of wear and tear.

It is thought they were intended to pay the army or civil servants.

1260 "The majority were newly minted and some of them probably were bathed in silver, not just bronze," said Navarro.

"I could not give you an economic value, because the value they really have is historical and you can't calculate that."

Local officials have suspended the work on the water pipes and plan to carry out an archaeological excavation on the site.

1265 The Romans conquered the Iberian Peninsula in 218 BC, ruling until the early fifth century, when they were ousted by the Visigoths.

24 september 2016 Double Basilica (326-346) Trier Cathedral Augusta Treverorum

Trier's palace to cathedral transformation

1270 It is uncertain whether the origins of the Helena-tradition date back as far as the first quarter of the fourth century. If it does, we can wonder whether this tradition goes back to the elder Helena. It seems reasonable to assume that the frescoes were made for the occasion of the wedding of Crispus and [the younger] Helena. The attributes on the frescoes refer to married life, as do the putti. The marriage took place c.321. Hardly anything is known about the younger Helena, except that she was married to Crispus, bore him a child in 322 and was probably with child in 324. The man with the scroll may also be connected with Crispus (and [the younger] Helena); he is identified as Lactantius, Crispus' teacher. A suitable place for paintings referring to the happiness of married life is naturally the bedroom, the *cubile*. It therefore seems plausible to consider the frescoed room not as the *cubile* of the elder Helena, as Kempf suggests, but as that of the younger Helena. This bedroom was part of the great complex of imperial quarters in which the Caesar Crispus and his wife Helena lived. In 326, after Crispus' execution and *damnatio memoriae*, the quarters, including the *cubile*, were demolished; then Trier's cathedral was built on the remains. Although very little is known about the younger Helena, it is not impossible that her *cubile* and *domus* were known among the inhabitants of Trier as the *cubile* and *domus* of Helena, as we find in the medieval texts. The younger Helena soon disappeared into oblivion, and the *cubile* and *domus* were soon considered to have been those of the much more famous elder Helena. The latter was a renowned and indeed

- 1290 legendary figure because of her alleged discovery of Christ's Cross. Moreover, her name was often mentioned in connection with the foundation of churches. Both Helenas may possibly have become confused, which might explain why in the Middle Ages the origin of the Helena-tradition at Trier is dated back to the elder Helena. It may in fact have been the figure of the younger Helena which lay at its roots. For this
- 1295 reason various medieval vitae may attribute Helena's descent to an illustrious family in Trier. Perhaps the younger Helena, about whose origin nothing is mentioned in the sources, came from a rich and distinguished family in Trier? Maybe Crispus, who resided in Trier from 316 onwards, had met her in this northern capital. Her relatively ignoble descent -- the local aristocracy of Trier -- and hence her
- 1300 obscurity, could clarify why, even while Crispus was still alive, the younger Helena is not mentioned in the ancient historiography of the Constantinian period.
[door] Jan Willem Drijvers, *Helena Augusta: the mother of Constantine the Great and the legend of her finding the true cross* (New York: E.J. Brill, 1992), p. 28-29.
- 1305 Trier's cathedral, dedicated to St Peter, has a long history which ultimately reaches back to the time of Constantine. Our mediaeval sources report that Helena donated her "house" in Trier, so that it might become a church, and that Bishop Agritius of Trier dedicated this church. The mediaeval sources which offer this statement are generally not very reliable, and it is known that the cathedral was not completed until many
- 1310 years after Helena had left Trier and also some years after Bishop Agritius had died. It is not surprising, therefore, that in the past scholars have denied that Helena had anything to do with the beginnings of Trier's cathedral. But archaeological excavations underneath the nave of the cathedral in 1945-6 and again in 1965-8 have dramatically changed that view. These excavations revealed a room, measuring c. 10 x
- 1315 7 m, which had been built after 316, but was torn down after 330. The location, the date of construction and the quality of the decorations have persuaded investigators that this room was once part of the imperial residence, "Helena's house" and that it was taken down to make room for the Constantinian church. The painted ceiling of the room was found in situ but in thousands of fragments. The fifteen panels which made
- 1320 up this ceiling have been painstakingly restored and are exhibited in Trier's diocesan museum. Four of these fifteen panels depict richly dressed and bejewelled ladies, who represent either members of the imperial family or allegorical figures. If the former interpretation be right, the four ladies would be Constantine's mother Helena, his wife Fausta, his half-sister Constantia, and the wife of his son Crispus,
- 1325 also named Helena. This writer is persuaded that the latter interpretation is the correct one.
[door] Hans A. Pohlsander, *The Emperor Constantine* (New York: Routledge, 1996), pp. 17-18.